

“Vollsmose – social engagement og outreach” eller “Vollsmoses rødder – jagten på historien”

Evaluering af 5 cases med borgerinvolvering i Vollsmose fra september 2011 til maj 2012

Historisk Catwalk i Vollsmose Kulturhus d. 24. marts 2012. Foto: Vollsmose Kulturhus.

Indledning

Fra ultimo september 2011 til primo maj 2012 samarbejdede Vollsmose Kulturhus, Vollsmose Bibliotek og Odense Bys Museer i projektet "Vollsmose – social engagement og outreach" finansieret af Kulturstyrelsen og de tre institutioner. I løbet af projektet blev der gennemført fem cases med deltagelse af børn og unge fra Vollsmose: åben udgravning, 3. klasser, fritidsklub, spejdergruppe og workshop med historisk catwalk. Projektet omfattede desuden et samarbejde om vidensdeling og afholdelse af seminar sammen med Københavns Museum, der i foråret 2012 gennemførte en "Community Dig" ved Trianglen på Østerbro i København.

Projektet i Vollsmoses målgruppe var som udgangspunkt unge 15-30 årige med anden etnisk baggrund end dansk, som skulle engageres i at udvælge og formidle områdets historie ud fra de arkæologiske fundhistorier, som museet præsenterede dem for. Bag projektet var en styregruppe med deltagelse fra de tre institutioner, og til gennemførelse af projektet blev nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse af cand.mag. Herdis Weins og cand.pæd. Susanne Tryggedson fra Vollsmose Kulturhus og museumsinspektør Kirsten Prangsgaard fra Odense Bys Museer. Fra Vollsmose Bibliotek var tilknyttet fem unge mentorer.

Den første udfordring for arbejdsgruppen ved projektets start var at skabe kontakt til potentielle deltagere i cases. Som noget af det første blev projektet omdøbt til det mere mundrette "Vollsmoses rødder – jagten på historien", og en lokalt fundet dolk fra slutningen af bondestenalderen blev valgt som logo. Lanceringen af projektet skete ved en inforaften, artikel i den lokale "Vollsmose Avisen", omtale på Vollsmose Kulturhus' hjemmeside, arkæologs tilstedeværelse på Vollsmose Bibliotek to eftermiddage om ugen, folder om projektet og gennemførelse af en åben udgravning hovedsagelig henvendt til områdets børn med en opfølgende udstilling og et lille "fotoalbum" om udgravning, stedets historie – en gammel losseplads – og fundene på Vollsmose Bibliotek.

Ved disse initiativer var der ingen beboere, der meldte sig som interesserede deltagere. Invitationen til at deltage var meget åben. Det var ønsket, et bevidst valg og eksperiment, at interesserede frivillige ikke skulle være bundet af museets ideer og traditioner for formidling. Som udgangspunkt havde deltagerne derfor selv en meget høj grad af indflydelse på valg af indhold og afvikling af en potentiel case. Den meget åbne formulering betød samtidig, at indholdet – tilbuddet – blev uklart og rammerne løse. Det kom klart frem i møderne med mentorerne. De spurgte, hvad er det vi kan/skal gøre? Det er dig/museet, der har historierne. På deres opfordring blev et kort med arkæologiske fund suppleret med fire ark med udvalgte arkæologiske fund og deres historier.

Arbejdsgruppen måtte skabe klarere rammer og indhold. Strategien ændredes til en målrettet henvendelse til potentielle deltagere, som arbejdsgruppen fandt interessante, med ideer til deres case. Samtidig viste det sig svært at nå ud til den angivne målgruppe. De unge, der var potentielle deltagere, har generelt en travl og indholdsrig hverdag med skole, arbejde og fritidsaktiviteter. Deres tid til at gå ind i nye projekter og påtage sig nye opgaver er derfor begrænset. De efterspørger et klart formål med deres deltagelse. "Hvad får vi ud af det?" Aldersmæssigt blev målgruppen derfor udvidet til også at omfatte børn.

Arbejdsgruppen udviklede ideer til fire cases målrettet fire forskellige målgrupper men fortsat med fokus på at den videre ideudvikling og formidling skulle ligge hos deltagerne:

- Natløb for spejdere; henvendt til spejderleder i den lokale overvejende palæstinensiske spejderforening Al-Najat.
- Skoletilbud "Ting vi kan lide – ting af værdi" til områdets to folkeskoler; henvendt til skolelærere.
- Åben workshop med historisk catwalk for unge sammen med unge mentorer fra Vollsmose Bibliotek.
- Samarbejde om aktivitetsdage med fritidsklubben Pyramiden; henvendt til klubbens pædagoger.

Hvor det i projektbeskrivelsen var tanken, at tre cases skulle gennemføres successivt, blev disse cases gennemført sideløbende med den praktiske afvikling fra januar til maj 2012. Dette medførte et stort arbejds- og tidspres. Årsagen til dette forløb var, at de første måneder af projektperioden gik med en enkelt case med åben udgravning, markedsføring af projektet og etablering af kontakter til deltagere i cases.

Beskrivelse af cases

Udgravning i skolernes efterårsferie 2011

Med henblik på at få fokus på projektet og få det markedsført blev der to dage i skolernes efterårsferie 2011 afholdt en åben udgravning på en tidligere losseplads i Vollsmose. Udgravningen blev omtalt i Vollsmose Avisen, på Vollsmose Kulturhus hjemmeside, og der blev omdelt flyers. Vollsmose Kulturhus bekostede en rendegraver og fra Odense Bys Museer deltog to arkæologer og en medarbejder i middelalderdragt og -rustning. Ud over at deltage i udgravningen kunne børnene prøve ridderens rustning. Over de to dage deltog 70 børn, skønnet alder 2½-13 år.

Flyers var omdelt dagene før udgravningen og på dagene af "middelalder-manden" m.fl. i Vollsmose Centeret (butikscenter). Det personlige møde blev en væsentlig faktor for deltagelse. Udgravningen rygtedes fra mund til mund, med børnene selv, som vigtige og væsentlige aktive medvirkende. Flere børn end voksne besøgte udgravningen. De større børn

Åben udgravning i skolernes efterårsferie 2012. Foto: Asger Kjærgaard, Odense Bys Museer.

tog sig af de mindre. For mange af børnene var det en oplevelse at få lov at grave. Hvad, de fandt, var mindre væsentligt. Arrangementet medførte ikke umiddelbart deltagere til workshop, som det var håbet, men det blev startskuddet til det senere samarbejde med fritidsklubben Pyramiden, hvor mange af børnene kom.

Al-Najat spejderne

Gennem en centralt placeret og meget aktiv lokal palæstinensisk beboer blev der rettet henvendelse til spejderleder med arbejdsgruppens ide om et natløb. Han åbnede døren for os og blåstemplede os og projektet. De tog ideen op, men forkastede arbejdsgruppens ideer til poster, og lavede selv et løb med seks poster. D. 9. marts 2012 om aftenen blev der gennemført et natløb for spejdere med familier. Der mødte ca. 70 op. Spejderlederne var tilfredse med løb og fremmøde. Et tidligere fund af en arabisk sølv mønt tæt på Vollsmose blev en central historie, hvor spejderne f.eks. ved en post mødte Ahmad Ibn Fadlan, der var taget til fange af vikinger og havde brug for deres hjælp som tolke for at komme fri af sit fangenskab.

Den centrale erfaring fra denne case fik vi allerede før det første møde med spejderlederne, hvor vores kontaktperson gav os rådet: *"Det personlige møde er afgørende, send ikke skriftligt materiale til formanden, det kan risikere at blive slyttet. Ikke af uvilje, men pga. sprogbarriere, desuden kan der være andre medlemmer end formanden, der skal inddrages. Hold fast i, at spejderne får indflydelse, bliver inddraget og møderne henligges til deres mødegange."*

"Ting vi kan lide – ting af værdi" – tilbud til folkeskolerne

Da de unge var svære at få fat i besluttede arbejdsgruppen sig for at lave et tilbud til de to lokale folkeskoler i Vollsmose. Der blev lavet en kursorisk lærervejledning med presentationen af casen. Afsættet var, at ting fortæller historie, og at materiel

kulturarv supplerer den historiske viden. Lærere fra to tredje klasser på Abildgårds skolen henvendte sig. I samarbejde med dem blev der planlagt og gennemført et undervisningsforløb med tre faser/timer. Den første time præsenteredes eleverne først for lærerens egne særlige ting og derefter for arkæologens medbragte genstande fra museet, bl.a. projektets logo – flintdolk. Eleverne medbragte i næste fase deres egen ting, fotograferede dem og lavede beskrivelser af dem, og hvad de betød for dem. Afslutningsvis var arkæologen igen på besøg i klassen, hvor eleverne fremlagde og præsenterede deres ting. Opfølgende blev der i klasseværelserne lavet en lille udstilling, hvor elevernes fotos og beskrivelser blev hængt op.

Casen fik eleverne til at fokusere på genstande, materiel kultur, og reflektere over tingenes betydning for dem. Deres historier var relativt nye, men gamle for eleverne. Flere ting havde betydning for dem, da de var gaver fra familiemedlemmer, enten søskende eller i flere tilfælde familiemedlemmer fra deres hjemlande. En dreng i den ene klasse spurgte vedholdende, om de måtte komme på besøg inde på museet, hvilket var et spørgsmål læreren måtte forholde sig til, men interessen var til stede.

Åben workshop – historisk catwalk

De oprindelige cases var tænkt som åbne workshops med frivillig deltagelse. Det viste sig meget svært, men sammen med mentorer forsøgte arbejdsgruppen at få en åben workshop på benene. Mentorerne blev inddraget med ideer til workshopens indhold. De ville gerne have noget med musik, tøj og dans. De ville gerne formidle også til de ældre, som de ikke mener, kender dansk kultur så godt, som de selv gør. Det blev startskuddet til en historisk catwalk, der skulle afvikles ved forårsfest i Vollsmose d. 24. marts 2012.

Fra januar til marts 2012 blev der forsøgt afholdt en åben workshop hver onsdag eftermiddag i Vollsmose Kulturhus. Mentorerne blev opfordret til at forsøge at skaffe deltagere gennem egne netværk eller f.eks. via begivenhed på Facebook. Der blev lavet en flyer, der bl.a. blev præsenteret ved samling på Mulernes Legatskole (gymnasium). Det gik meget langsomt. En typisk tilbagemelding var: *"Vi vil gerne sætte hår, og lægge makeup, men ikke gå selve Catwalken. Ved personlige kontakter til lokale grupper (Pigeliv, Act now, On stage) var svarene alle negative mht. at være model. En garvet projektmanager i lokalområdet, kom med et bud: "Er du klar over, hvad vi sætter på spil, ved at optræde på en scene? Nogle familier og medlemmer, vil se ned på os. I får ikke nogen lokale til at gå på den scene."*

Først d. 28. februar 2012, hvor arbejdsgruppen havde fået mulighed for at præsentere og forsøge at hverve modeller på en lokal ungdomsskole med 7.-10. klassens eleverne, der forny-

lig er kommet til Danmark, lykkedes det at få modeller. De var meget engagerede og energiske. Det havde betydning for dem som nyankomne at blive medinddraget i et projekt, som ikke var skolerettet og "det officielle Danmark".

Der prøves før opvisning. Foto: Nibras Aziz, Vollsmose Bibliotek.

Forberedelsen af catwalken lå overvejende hos arbejdsgruppen og medarbejdere i Vollsmose Kulturhus. Der blev skaffet dragter fra bronzealder, jernalder, middelalder, 1800-tallet og 1960'erne, hvor Vollsmose var en ny, moderne bebyggelse. Dragterne var Odense Bys Museers egne (bronzealder, middelalder, 1800-tallet), indlånt fra Jernalder Landsbyen i Næsby/Odense og syet og strikket af Susanne og Herdis fra arbejdsgruppen. Modellerne blev præsenteret af en ung, lokal rapper. En af mentorerne indtalte en række fundhistorier. Der vist fotos bag catwalken, og der var fundet og sammenklippet musik passende til tidsperioderne. De unges bidrag blev som modeller, påklædere, sminkører m.m. De var aktive udøvende formidlere.

Den åbne workshop kom aldrig til at fungere efter hensigten, men catwalken blev en stor succes. Som en af de unge udtrykte det i interview i TV2Fyn: "Det er ikke kun museer, der viser sådan nogle ting. Det er også nogle unge elever. Det er ikke kun de andre, der kan vise det". Efter catwalken udtalte en borgerjournalist, fra det lokale Mediehus: "Jeg har aldrig vidst så meget om Vollsmoses historie, som jeg ved nu, hold op hvor var det spændende."

Ved afsluttende arrangement for modellerne med forevisning af fotos og filmoptagelse havde en af de unge følgende kommentarer: "Hvordan kan man vide, der er fundet alle de ting her i Vollsmose?" "Hvorfra ved man, hvornår tingene er fra?" "Hvordan ved man, hvad de har været brugt til?" "De er godt nok dygtige, sådan nogle arkæologer"

Catwalken som metode til formidling af arkæologiske fund eller til at skabe nysgerrighed og interesse for arkæologien i et område, hvor det er et ubeskrevet blad, er på trods af de barrierer vi løb ind i med hvervning af modeller ikke dårlig. For-

men synliggør, hvad arkæologi også er, et forsøg på at blive klogere på fortiden, og dens betydning for hvordan vi lever i dag.

Aktivitetsdage i fritidsklubben Pyramiden

I skolernes påskeferie 2012 blev der mandag-onsdag arrangeret detektordag, tidsrejse til stenalderen og lege-/båldag med historiske lege og mad for institutionens børn på ca. 10-13 år. Dagene blev i maj måned 2012 fulgt op af børnenes udstilling i Vollsmose Centeret (butikscener). Kontakten til fritidsklubben kom i stand, da flere af børnene og navnlig en af dem deltog i udgravningen i efterårsferien 2011 og fortalte pædagogerne om den. De deltog også ved den lejlighed ved omdeling af flyers.

Lederen fra pyramiden har senere udtalt: "Der er sådan set pyramidens børn, der selv fortalte de andre børn om udgravningen og ham manden [museets medarbejder i middelalder-tøj]. Vi havde ikke nogen voksne på arbejde, der kunne gå med børnene, da vi havde aktiviteter i centret. Det er børnenes engagement og interesse der gør, at vi gerne vil være med i dette projekt".

På et møde med pædagogerne blev de orienteret om det generelle projekt og fik diverse materiale (folder, fotoalbum, ark med fundhistorier). Ud fra ideer fra børnene om detektor og pædagogernes ideer blev dagene arrangeret. På detektordagen deltog to medlemmer fra den lokale amatørarkæologiske forening Harja. Historien til tidsrejsen til stenalderen med seks poster blev lavet i samarbejde mellem en af pædagogerne og to af museets arkæologer. Lege- og båldagen tilrettelagde pædagogerne selv ud fra forslag til brød og historiske lege. De tre dage var der stor opbakning fra børnene, således var der f.eks. seks hold af 4-5 deltagere ude med detektor. For et af børnene var det en stor oplevelse at finde en 25 øre fra 1991 - den var ældre end ham selv!

Åbning af Fritidscenteret Pyramidens udstilling i Vollsmose Centeret. Foto: Asger Kjærgaard, Odense Bys Museer

Ud fra fund og oplevelser, bl.a. dokumenteret ved børnenes egne fotos, lavede børn og pædagoger med praktisk assistance fra Vollsmose Kulturhus og faglig assistance fra Odense Bys Museer en udstilling i en lånt, ikke udlejet butik i det lokale center. Udgangspunktet for udstillingen var børnenes fotos, udtalelser og især koblingen mellem dengang og i dag. Der blev holdt fernisering med åbningstaler af lokalpoliti og Pyramidens leder. Til udstillingen lavede børnene også en quiz, så de børn, der ikke selv havde deltaget i tidsrejsen, kunne lære noget om den stenalder, de selv var blevet så fascinerede af.

Genererede erfaringer fra cases

Generelt udformes og afholdes der mange projekter i Vollsmose, især af personer, organisationer osv., der ikke har deres daglige liv i Vollsmose. Vollsmoses beboere er alle målgruppe for disse projekter. Projekter de ikke altid selv har bedt om, og kampen for at indfange beboernes interesse er stor. Folder og plakater virker ikke i området. Set i forhold til omfanget af uddelte foldere, flyers og plakater har det generelt ikke været via denne information, der blev skabt kontakter.

De fire cases var meget forskellige men fælles for dem var, at de henvendte sig til børn og/eller unge, og de alle indeholdt et element af deres egen formidling. Erfaringen lige fra den indledende proces og igennem hele processen var, at det var vanskeligt at engagere enkelt personer. Da vi henvendte os til eksisterende grupper og organisationer var interessen og opbakningen derimod positiv og meget imødekomende.

Frivilligheden som princip var problematisk. Det tilbagevendende spørgsmål fra deltagerne og potentielle deltagere var som formuleret af mentorerne: *"Husk på, historie har et begrænset publikum. Hvorfor skulle historie være interessant for unge mennesker?"* *"Jeg interesserer mig for historie, men ikke for noget, der er så langt tilbage i tid."* Historierne om fund fra området, og det selv at holde dolken fra området i hånden, vakte i sig selv interesse, men der var og er i sådanne situationer brug for klare svar, der relaterede sig direkte til de unges hverdag og gerne til deres fremtidige karrieremuligheder og CV.

Spejderne og de lokale institutioner var derimod nemmere at komme i dialog med. De fik tilbud om et produkt, der kunne passes ind i deres eksisterende arbejde. Spejderne tog således imod arbejdsgruppens ide om natløb, men de meldte samtidig klart ud, at arrangering af natløb var deres kompetence. De arkæologiske og enkelte nyere tids historier indarbejdede de i et natløb, som de ellers ville have arrangeret med et andet indhold. Lederen af Camp U, hvor de unge modeller til den historiske catwalk kom fra, gav udtryk for, at de var meget interesseret i at indgå i kulturelle projekter uden for skolen.

Projektet vandt således genklang, hvor den arkæologiske og historiske viden kunne kombineres med eksisterende kompetencer eller nuancere og supplere egne arbejdsopgaver.

Etableringen af kontakter er tidskrævende. Måske var det derfor nemmere inden for projektperioden at gennemføre cases med spejderne og institutioner. Samtidig er kulturmønsteret i mange situationer meget gruppeorienteret i Vollsmose. Potentielle deltagere vil typisk arrangere sig i et projekt som det aktuelle via deres gruppe og ikke individuelt.

Projektet var som udgangspunkt ambitiøst i forhold til deltagerne involvering. I projektbeskrivelsen hed det: *Selve kernen i projektet er den aktive inddragelse af beboergrupperne i hele processen, fra det øjeblik grupperne og deres cases er etablerede. Museet skal så vidt muligt træde tilbage og lade initiativet komme fra beboerne. Projektets store udfordringer bliver, så vidt det lader sig praktisere, at overlade styringen af de enkelte cases til beboergrupperne, uden at tovholderne dermed mister den overordnede styring af projektet.*

Casen med spejderne opfyldte målsætningen, men ellers var det nødvendigt, at arbejdsgruppen gik mere aktivt ind, definere rammer og til dels indhold. Arbejdsgruppen havde i den forbindelse diskussioner om afgrænsningen mellem at sætte rammer og definere indhold. Der var fokus på at få gennemført cases, men samtidig var det for museet vigtigt, at ideudviklingen i størst muligt omfang lå hos deltagere i cases, og at få vendt den traditionelle topstyrede formidling om, og give mulighed for at ideerne kom nede fra og op.

Det var bl.a. et formål at se om der herved fremkom alternative veje til formidling end de velkendte. Dette var kun i begrænset omfang tilfældet, men aktiviteterne og formidlingen var generelt brugerdrevne.

Ved projektets begyndelse så mange Vollsmose som et historieløst område. Da projektet sluttede, var der flere deltagere, der gav udtryk for, at de slet ikke havde været klar over, at området havde så megen historie! Generelt fik deltagerne ikke bare ord om historien og døde ting i monter, men de fik også mulighed for at sanse historien ved at holde en 4000 år gammel dolk i hånden eller selv at gå catwalk. Projektet har sat gang i tanker, overvejelser, undersøgelser, spørgsmål, undren, ny viden og information om arkæologi og ikke mindst indsigt i dele af Vollsmoses historie. Som konferencieren ved catwalken udtrykte det: *"waohh, jeg kendte ikke alle de historier om Vollsmose, dem har jeg aldrig hørt om før."*

PR og vidensdeling

I efteråret 2011 blev der primært gennemført PR rettet mod beboere i Vollsmose. Vollsmose Mediehus skrev en artikel i Vollsmose Avisen som optakt til projektet og producerede en historie til Vollsmose NetTV om udgravningen i efterårsferien. I

februar 2012 udsendte Odense Bys Museer en pressemeddelelse om projektet, der blev bragt i lokale og landsdækkende aviser. I forbindelse med den historiske catwalk blev den annonceret som del af forårsfesten i Vollsmose. Der blev ikke udsendt særskilt pressemeddelelse. En personlig henvendelse til TV2Fyn førte til et hovedindslag i aftens regionale nyheder. Derudover blev arrangementet dækket af Vollsmose Nettv. I forbindelse med fritidsklubbens udstilling udsendtes der herfra en pressemeddelelse. Udstillingen blev omtalt i lokal ugeavis. Herdis Weins har efter afslutningen af projektet haft en kronik i Fyens Stiftstidende med en opsummerende omtale af projektet.

I løbet af projektet gennemførtes en intern vidensdeling på Odense Bys Museer og en ekstern med Københavns Museum og interesserede enkeltpersoner. Projektet blev desuden omtalt i workshop på ODM's formidlingsseminar i marts 2012. Vidensdelingen skete ved orienterende mails, indlæg på museets intranetside og oplæg og diskussioner på møder. Kollegaer på museet blev desuden inddraget i sparing og inddragelse af deres specifikke kompetencer. Der blev arrangeret en udflugt til København for medarbejdere fra Odense Bys Museer samt tre eksterne samarbejdspartnere fra Odense Kommune, hvor Københavns Museums "Åbne udgravning" samt andre formidlings tiltag blev besøgt. Turen var en kobling af Vollsmoseprojektet og et fremtidigt projekt i forbindelse med omlægning af Thomas B. Thriges Gade i Odense. Omtale af Vollsmoseprojektet med link til diverse tv-indslag/YouTube ligger på Odense Bys Museers hjemmeside.

Som afslutning på projektet blev der d. 19. september 2012 afholdt en temadag "Lokal forankring, partnerskaber og brugerinddragelse med arkæologi som udgangspunkt" i samarbejde med og på Københavns Museum. Efter aftale med Kulturstyrelsen afløste det et oprindeligt planlagt internationalt seminar. Fokus på temadagen var vidensdeling. De to projekter gennemført henholdsvis på Københavns Museum og Odense Bys Museer blev præsenteret, hvorefter deltagernes egne erfaringer blev medinddraget i workshops. Udgangspunktet var tre spørgsmål: Hvordan kan museerne blive mere professionelle i arbejdet med borgerinddragelsen – også med et arkæologisk udgangspunkt? Er borgerne overhovedet interesseret i de arkæologiske historier om deres lokalområder? Er projekterne vigtige for museerne – og hvorfor/hvorfor ikke? Oplægget om Vollsmoseprojektet, som blev præsenteret af Kirsten Prangsgaard, bliver publiceret i en forkortet form i Fynske Minder 2013.

Tidsforbrug og økonomi

Projektet løb over godt syv måneder. Det blev finansieret af Kulturstyrelsen og de tre institutioner. Hovedparten af midlerne kom fra Kulturstyrelsen. Odense Bys Museer bidrog med delvis medfinansiering af samtlige lønmidler og ved inddragel-

se af ekstra arbejdskraft enten direkte eller ved sparing. Vollsmose Kulturhus bidrog med ekstra løntimer til deres medlemmer af arbejdsgruppen, inddragelse af andre medarbejdere og ekstern samarbejdspart ved den historiske catwalk, der var Vollsmose Kulturhus' bidrag til årets forårsfest, ved finansiering af rendegraver til efterårets udgravning og forplejning til møder m.m. Vollsmose Bibliotek bidrog med unge mentorer samt støtte fra bibliotekarer ved efterårets hvervekampagne med fast træffetid, udstilling og præsentation af fremlagt litteratur.

Da projektansøgningen blev skrevet var der forventning om, at beboergrupper kunne få del i lokale projektmidler. Det viste sig desværre umuligt, da de blev indfrosset i forbindelse med forhandling af ny helhedsplan for udsatte boligområder. Arbejdsgruppens muligheder for at følge op på ideer fra mentorer og deltagere blev begrænset. De unge kom med bud på formidlingsmetoder, som de mente, kunne fange, inddrage og virke motiverende for deltagelse. De blev ikke alle inddraget i projektet både på grund af manglende relevans og manglende økonomiske og tidsmæssige ressourcer.

Henvisninger og litteratur:

<http://museum.odense.dk/viden-om/arkaeologi/vollsmoses-roedder---jagten-paa-historien.aspx>

Omtale af projektet, pressemeddelelse samt links til bl.a. YouTube

Prangsgaard, Kirsten 2013 (under forberedelse): Vollsmoses rødder – Jagten på historien. *Fynske Minder* 2013.